

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. De Vereniging Vrienden van Sonsbeek ondersteunt het Bezoekerscentrum Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar:

voor particulieren € 13,50, voor verenigingen € 35,- voor bedrijven € 50,-; Bankrekeningnummer: 40 63 33 505 t.n.v. Vrienden van Sonsbeek. De Vereniging is door de fiscus erkend als "Algemeen Nut Beogende Instelling".

Bestuur Vereniging Vrienden van Sonsbeek:

Edzard Gelderman (voorzitter) tel. 443 14 57, Luuk Broer (secretaris) tel. 442 49 56, Theo Bussink (penningmeester) tel. 443 14 02, Loes Prakke (ledenadm/promotie) tel. 443 34 95, Tjada van den Eelaart-de Sitter (schouw/website) tel. 445 50 98, Koos de Vos (educatie/Groenforum) tel. 363 49 71, Gerard Nijhuis (parkgidsen) tel. 339 08 00. Adviseurs: Joop Morsink (historie), Jeroen Glissenaar (Stadsbeheer), Jeroen Voskuilen (Bezoekerscentrum).

Ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek per adres Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, Telefoon: 445 06 60, Email: info@parksonsbeek.nl
Website: www.parksonsbeek.nl

De Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. Het bezoekerscentrum levert informatie over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en het is een goed startpunt bij een bezoek aan de parken. Website: www.bezoekerscentrumsonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:

Leo van der Meer (voorzitter), vacature (secretaris), Leon Tjakkes (penningmeester), Aaltje Koopman, Willem Hoeffnagel, Anne Marie van Lanen.

Bij de voorpagina:

Ochtendnevel op de Jansbeek. Foto: Gerard Herbers.

Het eetbare park – deel 2

Dankzij voedszaam Nederlands gras, afwezigheid van natuurlijke vijanden en jachtverbod is de grauwe gans - die in ons land 50 jaar geleden uitgestorven leek - in overweldigende aantallen terug. Vijf jaar geleden waren er 350.000 grauwe ganzen, nú is het zeker het dubbele. In de uiterwaarden van Meinerswijk zie je velden vol vredig grazende ganzen. Ze overwinteren hier niet meer alleen, een derde overzomert ook in Nederland.

In Sonsbeek zijn grauwe ganzen de overheersende watervogels geworden. Deze ganzen - lichtbruin met een oranje of roze snavel - schransen in het voorjaar de oevers van de Jansbeek kaal. Parkbezoekers kijken vertederd naar de kuikentjes en minder vertederd naar de achtergelaten ganzenpoep. Op een willekeurige middag in mei telde ik alleen al in de Fonteinvijver 200 grauwe ganzen. Lokale actie is zinloos. Wat je afvangt in Sonsbeek wordt vanuit de uiterwaarden opgevuld. Het wachten was op landelijke maatregelen. De ganzen schaden de landbouw en de overheid besloot dat er hier en daar afgeschoten mag worden. Dit voorjaar meldden jagers in Noord Holland dat hun vrieskist thuis vol was en dat partijen ganzenbouten werden overgedragen aan de voedselbank. Op Ameland prees een creatieve lokale slager een nieuw product aan: 'Wilde Kwelderganzen Rookworst'. Geen bio-industrie maar scharrelganzen. Idee: 'Wilde Weideganzen Rookworst' uit Gelderland, de ganzenplaag omzetten in voedsel uit de natuur. Ganzen schransen gevolgd door ganzenschransen.

Luuk Broer

GROEN VAN TOEN – PARK SONSBEEK

Terwijl de molens braaf de wind vermalen
Terwijl de zon de aarde blijft bestralen
Terwijl het water altijd maar blijft stromen
Lijkt hier de tijd soms haast tot staan gekomen:

Gestold in eeuwenoude hoge bomen
In rondingen van heuvels en van dalen
In stenen die van ijs en reizen dromen

We zien de hand van God en hier en daar
De mens die Hem een handje hielp wanneer
Het aankwam op een waterval, een meer
Wat snoeien met de zaag of met de schaar

Want hoe dan ook, de schepping is niet klaar:
Of God bestaat of niet, aan ons de eer
Zijn tuin te wieden, jaar na jaar na jaar

Cees van der Pluijm

‘Ik betaal vaak teveel en vraag te weinig’

Verre Vrienden

Vrienden van Sonsbeek die niet in Arnhem wonen. Hen laten we aan het woord in de serie Verre Vrienden. Deze keer Guus Jeurissen (78) uit Nijmegen. Hij werd in Arnhem geboren, waar zijn vader aan de Steenstraat een groothandel in tabaksartikelen dreef en een tabakswinkel had. Het verhaal van zijn jeugd wordt bepaald door de 2e Wereldoorlog. Die zorgde voor verhuizingen en verandering van school. Guus was in zijn jonge jaren gek op voetbal, bezocht beeldtentoonstellingen in Sonsbeek en kon na het r.k.-gymnasium aan de Velperweg gaan studeren in Nijmegen. Sindsdien is hij altijd in die stad blijven wonen. Jeurissen is geïnteresseerd in geschiedenis en tegen die achtergrond begon hij met het verzamelen van prentbriefkaarten. Dank zij zijn uitgebreide verzameling is hij een trouwe leverancier geworden voor het plaatselijk dagblad en ons eigen Bulletin.

Guus Jeurissen

Guus Jeurissen verzamelt al tientallen jaren prentbriefkaarten van Arnhem en omgeving. Dat begon met een schenking van een goede bekende die in de jaren zeventig van diens verzameling af wilde. Hij besloot zich te specialiseren in kaarten van Arnhem en omstreken. “Destijds betaalde je twee kwartjes voor een kaart, een rijksdaalder voor iets bijzonders. Nu kost een speciale kaart zó honderd euro. Hoe groot mijn verzameling is? Ik heb ze nooit geteld, ik schat zo’n vijfduizend stuks.” Eén ding staat vast: hij heeft niet het handelsbloed dat in de aderen van zijn vader stroomde. “Ik ben geen goeie handelaar. Ik betaal vaak teveel en vraag te weinig.” Hij werd geboren in Arnhem en woonde tot 1940 aan de Steenstraat, in het pand waar tot voor kort reisbureau Nijenhuis gevestigd was. Zijn vader dreef er een groothandel in tabaksartikelen en had ook een winkel. Jeurissen ging eerst naar een kleuterschooltje met zusters voor de klas aan de Kastanjelaan in het Spijkerkwartier. “De kinderen pestten elkaar nogal eens. Ze sloegen je bijvoorbeeld. Als dat gebeurde ging ik gewoon weer naar huis. En ik was de enige niet. Van een vriendje hoorde ik dat die hetzelfde deed.”

Vriend

Er zijn ook leuke herinneringen: “Met het dienstmeisje, dat ook een beetje kindermeisje was, ging ik soms naar Sonsbeek. Eendjes en hertjes voeren. Dat grote park, waar ik later wel vaker zou komen, heeft al jong indruk op me gemaakt.” Dat heeft ongetwijfeld ook een rol gespeeld toen Guus Jeurissen een jaar of drie geleden Bezoekerscentrum Sonsbeek bezocht. Hij vond de inhoud van het Bulletin van de Vrienden van Sonsbeek zo interessant dat hij besloot zich aan te sluiten. “Het is wel aardig om een beetje op de hoogte te blijven.”

In 1940 ging het gezin naar een huis aan de Pontanuslaan. “Mijn vader had geen zin om zijn bedrijf in de oorlog voort te zetten. Omdat hij goed geboerd had, kon hij een paar panden kopen en verhuren.” Voor kleine Guus had de verhuizing tot gevolg dat hij naar de Onze Lieve Vrouweschool op Klarendal verhuisde. Daar kwam een eind aan toen een foute buurtbewoner in 1943 verraadde dat de radio van de Jeurissens niet ingeleverd was, zoals de Duitsers dat op zeker moment verordonneerd hadden. De gevolgen staan in zijn geheugen gegrift.

Straat afgezet

Guus kwam op een middag uit school en zag dat de straat afgezet was. Buren vingden hem op en vertelden dat het beter was als hij even niet naar huis ging. Zijn vader werd thuis door de politie ondervraagd en gelast mee te komen naar het bureau van de SD, de Sicherheitsdienst aan de Utrechtsestraat. Op listige wijze wist vader op de fiets te ontsnappen en onder te duiken in Coevorden. Moeder en haar vier kinderen moesten het huis uit en ze belandden op een bovenverdieping aan de Hommelseweg. Daar ging Guus naar de Onze Lieve Vrouweschool, ongeveer ter hoogte van de huidige bouwplaats.

De familie Jeurissen bleef op dit adres wonen tot aan de evacuatie in 1944.

Guus: “Ik weet nog dat ik er op het dak klom toen de Slag om Arnhem begon. Daar had je een prachtig overzicht van al die vliegtuigen en parachutisten. Voor een tienjarige jongen was dat heel spannend.” Na de Slag volgde voor de meeste Arnhemers de evacuatie en moeder Jeurissen ging met haar vier kinderen te voet naar Apeldoorn. Daar werd het gezin weer herenigd.

Naast Vestapand

Na de oorlog pakte vader Jeurissen de tabakshandel weer op. Omdat tabak uit het buitenland op de bon was, sloot hij een deal met een fabrikant in Veenendaal, wiens tabak niet op de bon was. Onder het merk Zeeheld verschenen er allerhande producten in de winkel. Guus heeft geen idee waardoor dit project alweer snel schipbreuk leed.

Spelen in de Jansbeek bij de (oude) Fonteinvijverbrug, een prentbriefkaart uit de jaren dertig.

Guus Jeurissen: "Ik heb er ook bootje gevaren, ik had er in een matrozenpakje tussen kunnen staan."

Zijn vader liet een woning bouwen aan de Jansbuitensingel. Die woning staat er nog steeds, het gaat om één van de lage huizen naast het monumentale Vestapand. De familie moest dit huis verlaten toen de vader op betrekkelijk jonge leeftijd overleed en de woning werd verkocht bij de verdeling van de erfenis. Dat geld maakte het voor Guus trouwens een paar jaar later mogelijk om een deel van de kosten van zijn studie aan de universiteit te financieren.

In 1946 meldde hij zich bij de r.k.-hbs, het latere Katholiek Gelders Lyceum aan de Velperweg in het gebouw naast het voormalig girocomplex. Aanvankelijk liep het op school niet zo soepel, maar na het behalen van het gymnasiumdiploma was de weg vrij voor een studie sociale psychologie aan de universiteit van Nijmegen. Het was een tijd waarin van studenten nog werd verwacht dat ze vakliteratuur lasen in drie vreemde talen: Engels, Duits en ook Frans. Na zijn studie zou hij jarenlang gaan werken in de geestelijke gezondheidszorg in Boxmeer, van waaruit Noordoost Brabant werd bestreken.

Vitesse

Als hbs'er was Guus Jeurissen een verwoed aanhanger van Vitesse. Dat speelde nog op Monnikhuizen en Guus herinnert zich als de dag van gisteren dat de Arnhemmers in 1953 oostelijk kampioen werden. "Ze moesten voor de landstipel spelen tegen RCH uit Haarlem, tegen Sparta uit Rotterdam en tegen Eindhoven. Het werd niks. Maar ik kan je nog precies vertellen wie toen voor Vitesse speelden." Doordat de scholen in Arnhem er aandacht aan besteedden kwam hij in aanraking met de eerste beeldtentoonstellingen in Sonsbeek. "Vooral met de tweede in 1952. Ik zie nog Het gezin van Thomas Moore en De ruiter van Marini voor me. Ik kwam er overdag en met een vriend piepte ik er 's avonds ook nog wel eens tussenuit om in Sonsbeek te gaan kijken. Nee, natuurlijk mocht dat niet. Maar we hebben er nooit problemen mee gekregen!"

Rob van Otterloo

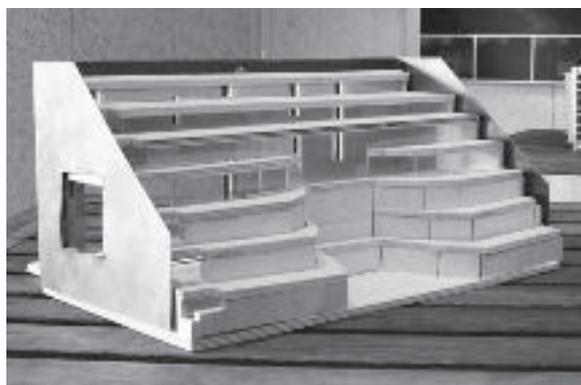
'De Tribune' in de Steile Tuin

Soms staat er een muzikant, soms een podium voor een optreden. In de herfstvakantie staat er een partytent waar kinderen kunnen knutselen met kabouterspullen. Maar meestal is de asfaltvlakte naast de jeu-de-boules-baan leeg. Al verschillende keren zijn er ideeën geopperd om er bijvoorbeeld een poffertjeskraam te plaatsen of een andere horecavoorziening, maar steeds kleefden er teveel bezwaren aan de voorstellen wat betreft de inbreuk op de ruimte en de 'stijl' van de Steile Tuin. Toch bleef de behoefte aan de een kleine horecavoorziening bestaan. Een kiosk voor koffie, thee, taart en kleinschalige culturele optredens.

De maquette van het gekozen ontwerp De Tribune

Dit voorjaar deed de gemeente Arnhem een beroep op de Academie van Bouwkunst (ArtEZ): betrek de studenten bij het ontwerpen van een 'kiosk' voor de Steile Tuin die aan de eisen voldoet maar niet de sfeer van de tuin aantast. De gemeentelijke dienst Stadsbeheer stelde het programma van eisen op waarin de ruimtelijke randvoorwaarden en de exploitatievoorwaarden werden vastgelegd. Vier groepjes studenten maakten ontwerpconcepten, die aan een deskundige jury werden voorgelegd. De jury stond onder voorzitterschap van Stefan Bendiks (Artgineering). De voorzitter van de Vrienden van Sonsbeek, Edzard Gelderman maakte met o.a. wethouder Margreet van Gastel en de ontwerper van de Steile Tuin, Wim van Krieken deel uit van de jury.

Op 6 juli maakte de jury haar keuze bekend: 'De Tribune' werd het winnende ontwerpconcept. De Tribune, die verplaatsbaar is naar andere locaties in en buiten de stad, biedt niet alleen de mogelijkheid als uitgifte-punt van consumpties te dienen maar vormt ook een zitelement en een klein podium voor optredens. Het ontwerpconcept de Tribune wordt nu verder ontwikkeld tot een definitief bouwplan. Hieraan werken studenten van ArtEZ begeleid door architectenbureau

Maak<Architectuur. Een bouwteam bestaande uit deskundigen van Arnhemse bedrijven en organisaties realiseert de bouw van de kiosk. De Stichting Kiosk Steile Tuin Sonsbeek draagt zorg voor de 'fundraising', contracteert de exploitant van de kiosk, ziet toe op de exploitatie en het culturele programma.

Op 1 april 2013 zal De Tribune er staan: een 100% Made in Arnhem product, zorgvuldig vormgegeven

en van hoogwaardig, duurzaam materiaal gemaakt. Informatie over het project, de prijsvraag en het winnend ontwerp, promotiefilmpjes, foto's van de jurydag en van de ateliers van ArtEZ is te vinden op www.kiosksteiletuin.nl

Impressie van een kleinschalige activiteit bij De Tribune

Gerard Herbers en Hanny Heetman (projectleider Kiosk Steile Tuin)

Verblijf van grauwe ganzen uit Sonsbeek

Ruim een jaar geleden vroegen parkbezoekers waarom er in Sonsbeek ineens een aantal grauwe ganzen graasden en rondzwommen met een brede groenwitte ring om de hals. In het Bulletin van Herfst 2011 beschreef vogelonderzoeker Frank Majoor zin en doel van het ringen van grauwe ganzen in stedelijk gebied zoals Sonsbeek. Met bijgaand artikel vervult Franks collega Berend Voslanber de belofte om in ons blad resultaten te melden van hun inspanning om informatie te verzamelen over de trek van Sonsbeekganzen.

De in Sonsbeek geringde grauwe gans G50 gefotografeerd in Laguna de la Nava in het noorden van Spanje.

Foto: Juan Sagardía Pradera.

In Sonsbeek zijn in de afgelopen vijf seizoenen in totaal ruim 250 grauwe ganzen geringd. Om vogels te ringen kun je verschillen typen ringen gebruiken. Allereerst de metalen ringen zoals die al ruim 100 jaar gebruikt worden in het ringonderzoek. Nadeel is dat je met dat type ringen niet veel waarnemingen kunt verzamelen tijdens het leven van de vogel. Vandaar dat men in de loop der jaren is gaan kijken hoe je daar verandering in kunt brengen. Eén van de manieren is het ringen met op afstand afleesbare kleurringen. Die kun je om de poten van de vogels leggen, maar bij grotere vogels ook rond de nek. Vooral bij ganzen is die laatste manier sinds halverwege de jaren zeventig van de afgelopen eeuw meer en meer gebruikt.

Halsbanden

We zijn in 2008 in Sonsbeek begonnen met het ringen van grauwe ganzen met metalen ringen en kleurringen. Het eerste jaar gebruikten we die pootkleurringen alleen bij de volwassen vogels. Omdat al snel bleek dat veel vogels het park tijdens de herfst verlieten zijn we in 2009 alle gevangene vogels gaan ringen met kleurringen. Ook in 2010 hebben we dat op die manier gedaan. Omdat er van die pootkleurringen ook niet echt veel meldingen kwamen, hebben we in 2011 besloten om een aantal vogels te ringen met halsbanden. Die worden al vanaf 1975 in verschillende Europese landen en vanaf 1990 in Nederland gebruikt om ganzen beter herkenbaar te maken. Voordeel is dat ze vanaf grote afstand - tot zeker 500m - af te lezen zijn met een telescoop. Hierdoor krijg je veel meer gegevens van een individu. Om een voorbeeld te geven, van de vogels

die we in Sonsbeek ringden kwamen van de metalen ringen gemiddeld 0,7 waarnemingen per jaar binnen, van de pootkleurringen 4,1 en van de halsbanden 14,7 waarnemingen. Het werkt dus veel beter. Bovendien werd van de metalen ringen 86% nooit gezien of gemeld, van de pootkleurringen 15% en van de halsbanden 6%. Dat betekent dat je met halsbanden veel sneller kunt zeggen wat een bepaalde vogel doet dan met alleen ringen om de poten. Je hoeft daardoor uiteindelijk veel minder vogels te ringen om een beeld te krijgen van de omzwingingen en overig gedrag van een soort.

Uit Spanje

We krijgen nu ook steeds meer meldingen van vreemde plekken binnen.

Zo werd één van de vogels die we vorig

jaar met foto in ons verhaal over de Sonsbeek ganzen plaatsten (G50) in de winter waargenomen in het noorden van Spanje (zie foto). Dit was een zeer onverwachte plek voor een stadsgans. We weten dat een deel van onze Nederlandse broedvogels tijdens de winter in Spanje verblijft, maar dat vogels die in stedelijk gebied broeden dit ook zouden doen is erg bijzonder. Een andere vogel (G51) vond het in de winter blijkbaar te koud in het Sonsbeekpark en vertrok voor korte tijd naar België. Hij werd daar waargenomen in de omgeving van Namen.

Voor het overige duiken de vogels met halsbanden regelmatig op langs de IJssel tot Zutphen, langs de Waal ten oosten van Nijmegen en langs de Maas tussen Cuijk en Grave.

Berend Voslanber

Onderhoud en gebruik van de parken

Betrokkenheid bij onderhoud en gebruik van de parken is het bestaansrecht van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. Maandelijks bespreekt het bestuur met het parkbeheer het geplande en het incidentele onderhoud, de nieuwe ontwikkelingen en het gebruik van onze drie monumentale parken. Bestuursleden brengen daar ook de eigen ervaringen als parkbezoeker in. Twee maal per jaar adviseert de professionele Schouwgroep, waarin ook de Vrienden van Sonsbeek vertegenwoordigd zijn, de parkbeheerders over gewenste ontwikkelingen in de parken. Hieronder sommen we een reeks besproken punten op uit de afgelopen maanden.

Het te herstellen ijzeren hekwerk uit 1910, in Zypendaal, tussen kasteel en Casa Bianca

De aangevraagde rijkssubsidie voor het herstel van het historische ijzeren hekwerk langs paden op Zypendaal en Gulden Bodem is begin dit jaar toegezegd. Vijf jaar lang zal steeds een deel van ruim honderd jaar oude hekken worden vernieuwd, allereerst de hekken van Zypendaal. De pomp en de spuitmonden van de fontein in de Fonteinvijver zijn vernieuwd en dat is te zien: krachtige waterstralen uit alle buizen geven een mooi beeld en het water valt in een perfecte cirkel op de vijver terug. De nieuwe pomp gebruikt aanmerkelijk minder stroom dan de oude. Het lek in de Grote Waterval is gedicht en de onderdoorgang is weer begaanbaar. Vandalen hadden plastic in de afwateringsgaten gestopt en dat was er moeilijk uit te krijgen.

In mei en van half juli tot eind augustus was het prachtig weer. Arnhems 'groene strand' bij de Witte Villa lag vol mensen. Wie rustiger wilde liggen week uit naar de Grote Weide of zocht een andere plek in Sonsbeek of Zypendaal. De drinkwater-tappunten bewezen hun nut, vooral tijdens de hittegolf in het weekend van 18/19 augustus. Zoals afgesproken werd het achtergelaten afval in extra servicerondes geruimd. Helaas bleken de hinderlijk door de parken razende brommers en scooters te snel voor de handhavers-te-voet. Die overlast moet dus 'sneller' worden aangepakt. Ondanks de eerdere toezeggingen van de wethouder, dat het aantal afvalbakken in de parken niet zou worden verminderd, heeft de gemeente toch besloten 10 tot 15 nauwelijks gebruikte bakken uit Zypendaal en Gulden Bodem weg te halen.

De speelplek op Gulden Bodem wordt dit jaar vernieuwd. De bank die uitziet op kasteel Zypendaal is gerestaureerd en wordt op dezelfde plek herplaatst. Over de ronde brandvijver bij de Gerard Douwweg op Gulden Bodem liggen sinds begin dit jaar takken, ten gerieve van de ijsvogels. Het is dus geen rommel; haal ze niet weg!

Vanuit Vrienden van Sonsbeek zowel als de Schouwgroep is er herhaald op aangedrongen om de 'Klok van de Ouderen' - die stilstaat op kwart voor vijf - te verwijderen. Op deze plek, langs het pad bij de Zwanenbrug, is het uurwerk niet functioneel en het object verstoort het parkbeeld. Laat de klok weer lopen, maar doe dat op een plaats waar tijd er wél toe doet.

Door hun overheersende aantal zijn de grauwe ganzen in Sonsbeek al vijf jaar een plaag. Maar afschieten mag niet in de parken en wegvangen is erg arbeidsintensief. Overigens zou dat ook niet helpen want een lege plek in de parken wordt onmiddellijk opgevuld vanuit de overvolle uiterwaarden langs de Rijn. Er zit weinig anders op dan te wachten tot ze vanzelf weggaan.

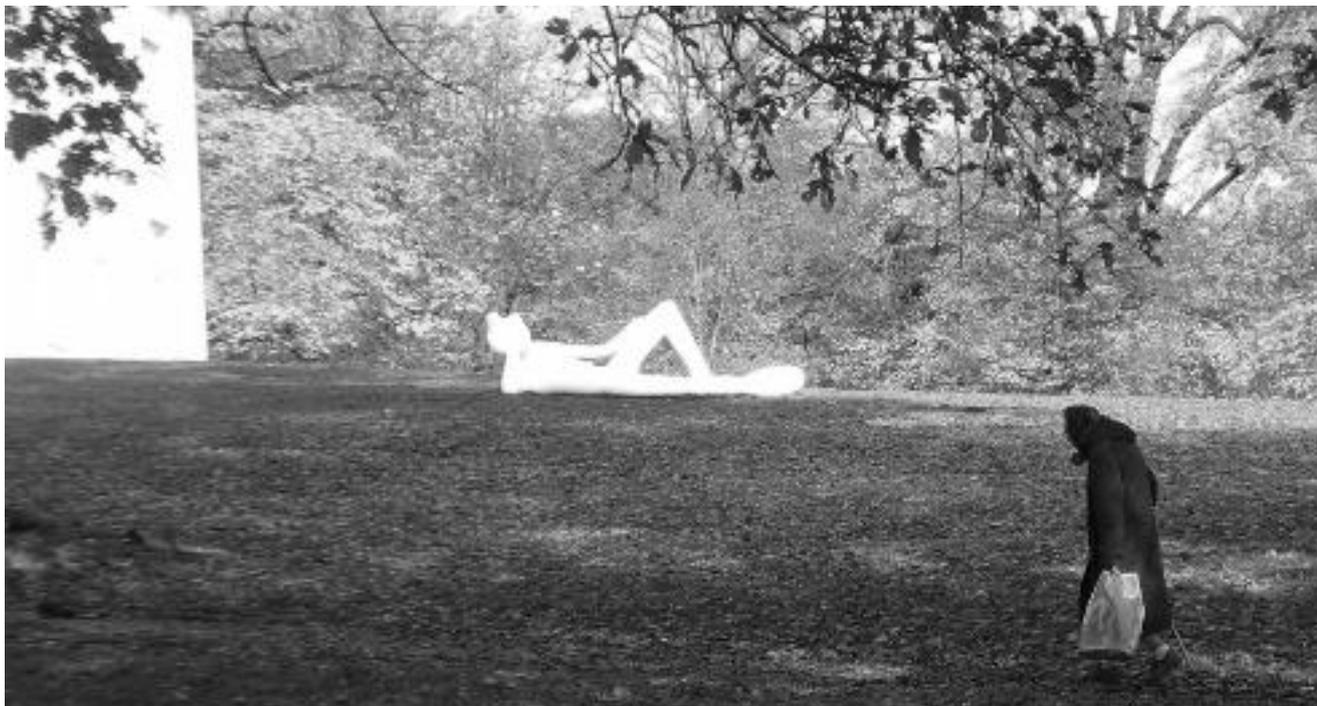
De verontwaardiging over het in brand steken van de Lazy King - waarom doen mensen dit? - is veranderd in berusting. De maker van het beeld is eind augustus in Nederland geweest om te bezien of restauratie mogelijk is of dat er een nieuw afgietsel moet worden gemaakt, mogelijk van 'hufferproof' materiaal. De Lazy King zou volgend voorjaar weer vanuit z'n vaste plek de stad kunnen beschouwen.

In augustus is begonnen met overleg over de restauratie van het bronzen Lorentz-beeld. Het beeld is in 1931 onthuld en in de loop der jaren is het onderhoud niet altijd met de juiste materialen uitgevoerd. Cultuurambtenaar Henk Wentink meldt dat alle niet-bronzen onderdelen worden vervangen door brons. Dit om te voorkomen dat ongewenste elektrische spanningsverschillen beschadigingen veroorzaken. Het beeld wordt in de oorspronkelijke staat hersteld, schoongemaakt, gepatineerd, van een beschermende waslaag tegen graffiti voorzien en weer onzichtbaar op de sokkel gemonteerd.

De borden met parkplattegronden worden vervangen door nieuwe, ontworpen door NICO&CO. De papieren 'Parkplat' van de drie parken - van dezelfde ontwerpers - is gratis mee te nemen bij de infobalie van het bezoekerscentrum. Nu in het Nederlands en het Engels en volgend jaar ook in het Duits.

Het Waterschap zal binnenkort de Karpervijver, de vijver bij de Sonsbeekweg, uitbaggeren. De vijver is dichtgeslibd, de waterlelies zijn dood en de karpers dreigen te stikken in de prut. Rond de Belvédère belemmeren een aantal doorgegroeide bomen het uitzicht vanaf de toren. De parkgidsen dringen opnieuw aan op ingrijpen. Hun eerdere oplossing - het aftoppen van een aantal gezonde bomen - werd door de parkbeheerders niet met gejuich begroet. In oktober zal de Schouwgroep adviseren over het idee om enkele bomen rond de Belvédère te kappen.

*De Lazy King van Alain Séchas.
Het 4 meter lange beeld uit de
tentoonstelling Sonsbeek 2008
komt terug bij de Witte Villa*

De Big Band uit Veenendaal speelt in de Steile Tuin

Gebruik

Op de vele zomerse dagen was het druk op de weiden van Sonsbeek. Daarnaast waren er verrassend veel kleine en grote evenementen. We noemen: de 'Park Open'-concerten op de Ronde Weide op zondagmiddag, de 'Sonsbeek (vlot) concerten in de Steile Tuin' op zondagmorgen, 'Klassiek bij de Watermolen' op vrijdagavond, dansen in de Steile Tuin op zaterdagmiddag, de voorstelling 'Waterdruppels' in de Fonteinvijver, de jaarlijkse 'Sonsbeek TheaterAvenue', de 'Arnhem Muziekdag' op diverse plekken in het park, 'ParkKoers' (hardlopen voor kinderen langs echte stempelposten) op zondagmiddag. En dan vergeten we er nog een paar. Wat de zondagse concerten in de Steile Tuin betreft: een klein orkest met 40 tot 100 man publiek kan dus prima, terwijl de kinderen veilig rondzwerven binnen de muren van de Tuin.

De Belvédère en de IJskelder waren deze zomer elke zondagmiddag van 14 tot 16 uur open voor het publiek, dankzij de vrijwilligers van het bezoekerscentrum. Daarnaast was er elke maand de speciale themawandeling, zoals de blote-voeten-wandeling in juli en de tuinenwandeling in augustus. Op zondag 9 september speelden de parkgidsen een bijzondere rol in de Open Monumentendag als historische figuranten. 'Groen van Toen' was een mooie afsluiting van de zomer van 2012.

Luuk Broer

In de rij voor de Belvédère op zondagmiddag

Niks moet, maar behoefte aan wifi groeit

Een heel klein kastje aan de voor- en de achtergevel van het bezoekerscentrum ver-raadt dat er in een straal van ongeveer 200 meter wireless fidelity (wifi) ofwel draadloos internet beschikbaar is. Acht stuks komen er in Sonsbeek. Directeur Jeroen Voskuilen: "Steeds meer mensen hebben op hun telefoon internet. Wie bij ons op bezoek komt met iPhone, iPad of laptop kan aan de slag. We zitten hier in een stadspark. Als iemand zijn werkplek wil ontluchten kan hij bij ons terecht."

Moet dat nou: tientallen Arnhemmers en toeristen die als de temperatuur gunstig is park Sonsbeek inlopen met telefoon of laptop om daar aan de slag te gaan? "Niks moet. Maar je ziet in de samenleving een ontwikkeling waarbij veel mensen voor hun werk en contacten niet meer gebonden willen zijn aan huis of hun werkplek op de zaak", zegt directeur Jeroen Voskuilen van bezoekerscentrum Sonsbeek. En, voegt hij daar met nadruk aan toe: "Vergeet niet dat Sonsbeek een stáds-park is."

Wifi in Sonsbeek dus. De vader van deze gedachte die nu in praktijk wordt gebracht is Arnhemmer Udo Kelderman. Als piloot ziet hij op allerlei internationale bestemmingen dat volop gebruik wordt gemaakt van draadloos internet. "Ik zie vooral wat jongere mensen bij Starbucks en McDonalds werken omdat daar gratis wifi beschikbaar is. En ik dacht: 'Arnhem zou dat als gastvrije stad ook moeten aanbieden.'" Vervolgens ging hij aan de slag met als motto: 'Ik hoef er geen tweede baan bij te hebben, maar beschik wel over veel vrije tijd en daar wil ik iets nuttigs mee doen'.

Spreiding

Inmiddels is duidelijk dat het park Sonsbeek acht hotspots a raison van 1000 euro per stuk krijgt om gratis netwerken mogelijk te maken. Naast het bezoekerscentrum is of komt zo'n voorziening beschikbaar bij het Watermuseum, restaurant de Palatijn, de Belvédère, de Steile Tuin, het druk bezochte gazon bij de Witte Villa, de parkingang bij de portiershuisjes en de Boerderij. En Kelderman is alweer een stap verder. Aan het eind van het jaar is er dankzij subsidie van het Arnhems ondernemersfonds, dat gevoed wordt door een deeltje van de onroerend zakenbelasting van de lokale middenstand, op dertig plaatsen zo'n voorziening beschikbaar. Nu al staat er trouwens aan de Sonsbeekzijde van het station een zender die op zonne-energie werkt en waarvan in het aanpalend parkje druk gebruik wordt gemaakt.

Een antenne voor draadloos internet heeft een bereik van ongeveer 200 meter. Dat heeft vooral te maken met het zendvermogen van telefoon en laptop. Kelderman maakt de kastjes waar de antenne in zit in eigen beheer, twee stuks per week. Daar hoort software bij, bijvoorbeeld om mankementen aan de zenders op te lossen en te registreren waar van wifi gebruik wordt gemaakt. "Nee", verzekert hij, "we gaan niet na wat gebruikers van wifi doen. Dat is privé."

Geen politiek

Kelderman is er geen voorstander van om de politiek een rol te laten spelen in het wifi-net. "Dan zegt de ene gemeenteraad: oké, dat gaan we doen en loop je de kans dat de volgende raad zegt: 'We moeten bezuinigen, weg ermee'. Je hoeft ook niet in de heel Arnhem draadloos internet aan te bieden. Dat doe je alleen op plaatsen waar veel mensen komen."

Het wifi-kastje aan de achterzijde van Bezoekerscentrum Sonsbeek

Werken op de laptop in de Steile Tuin

Hij stelt zich voor dat in Sonsbeek niet alleen particulieren maar ook groepen mensen gebruik gaan maken van deze nieuwe voorziening. "Bijvoorbeeld hardlopers die nu nog individueel het park in gaan en dat wel met een groepje zouden willen doen. Daar kan je een applicatie voor maken. Net als voor het verzamelen van statistische gegevens." Misschien kunnen studenten van de Hogeschool Arnhem-Nijmegen daar een rol in spelen. Kelderman heeft contact gelegd met de studierichting die zich met informatie en communicatie bezighoudt en de HAN lijkt er wel oren naar te hebben zodra het Arnheems netwerk tot stand is gekomen.

De proef op de som: hij logt in het bezoekerscentrum in op Wireless Arnhem en de site van het centrum komt tevoorschijn. De site meldt dat je op vertoon van studenten- of OV-kaart alle soorten thee, koffie of fris voor € 1,50 kunt aanschaffen. En er is een agenda met evenementen beschikbaar. Nou ja, het is een begin.

Rob van Otterloo

Voorzitter Vrienden van Sonsbeek

Dit voorjaar benoemde de ledenvergadering van de Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem Edzard Gelderman tot voorzitter, als opvolger van Hendrik Broekhuizen. Edzard Gelderman woont sedert jaren met Dirk Gaasbeek op 'de Zyp' tegenover park Sonsbeek. Met hun achtereenvolgende honden, de Duitse Staande Draadharen Focko, Sicco en Duco, genoten en genieten zij zeer van hun 'overtuin'. Zowel Edzard als Dirk zijn al jaren onder meer actief in hun directe omgeving. Edzard richtte de Stichting Rondom Sonsbeek op (verbetering verkeer rond het park) en was actief in de Wijkvereniging Burgemeesterswijk. Dirk was jaren voorzitter van de KMTP Arnhem ("Groei en Bloei") en thans van de volkstuintenvereniging Arnhem. Edzard deelt de liefde voor het park met velen en wil graag bijdragen aan zorg voor Sonsbeek.

Moerasmaaier

Achter de Witte Watermolen en de Begijnemolen ligt de Moerasweide. Deze weide blijft nat door bronwater dat bij de eiken bovenaan de helling van de weide naar de oppervlakte sijpelt en over een breed gebied naar de Jansbeek stroomt. Om hier de rijkdom aan plantensoorten te vergroten is vanaf 1998 er een speciaal maaibeheer ingevoerd. De weide wordt later in het jaar en slechts één maal gemaaid met machines die de bodem zo weinig mogelijk beschadigen. Zoals beschreven in dit blad van Lente 2012 is dit maaibeheer een groot succes: in 2000 telden de KNNV-onderzoekers er 51 plantensoorten en ruim tien jaar later 127, zoals gerapporteerd in de onlangs verschenen *Natuurgids* voor de parken.

Elk jaar verschijnen tussen half augustus en half september een paar monsters op rupsbanden op de Moerasweide. Op YouTube vind je met het trefwoord 'moerasmaaier' een filmpje van een rupsvoertuig dat wegzakt in de prut en dat door een nog grotere machine gered moet worden. In Sonsbeek gaat het wel spectaculair maar zonder verrassingen. De Moerasweide wordt al acht jaar gemaaid door het op Schaarsbergen gevestigde bedrijf voor bos-, natuur- en landschapsbeheer van Johan Rap. De medewerkers van Johan Rap klaren deze klus met twee wetlandtracks / moerasmaaiers in één dag, waarna nog een paar dagen handwerk nodig is voor het maaien van de randen. Bijgaand ziet u een machine aan het werk op de Moerasweide op 21 augustus jl.

Luuk Broer

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en van het Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054

Redactie:

Gerard Herbers
Rob van Otterloo
Luuk Broer (eindredacteur)

Vormgeving en druk:

Coers & Roest
ontwerpers bno | drukkers
Arnhem

Redactie-adres:

Bezoekerscentrum Sonsbeek,
Zypendaalseweg 24a,
6814 CL Arnhem
email: info@parksonsbeek.nl

Het Herfstnummer van Bulletin VVS verschijnt 21 december. Vorige nummers vindt u op de website www.parksonsbeek.nl onder > Nieuws.

Reden retourzending:

Postcode:

Plaats:

Naam:

Straat:

Het correcte adres is:

6814 CL Arnhem.

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, Port Payé PAYS-BAS

Port Betaald
Port Payé
PAYS-BAS

Retour afzender/adreswijziging

VERENIGING

VAN
SONSBEEK